

Ένας Θεσσαλός στην Αλεξάνδρεια του Καβάφη Η περίπτωση του Δημήτρη Κ. Γαρουφαλιά*

* Συντομευμένη μορφή ανακοίνωσης στο 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Νεοελληνικής Λογοτεχνίας (Ένωση Φιλολόγων, Λάρισα, 4 & 5 Απριλίου 2014).

Στην τράπεζα της λογοτεχνίας (στην «τράπεζα του μέλλοντος» θα έλεγε ο Καβάφης¹) επενδύουν πολλοί συνδαιτυμόνες με την ελπίδα της μεγάλης απόδοσης, δηλαδή της αναγνώρισης. Συνήθως οι προσδοκίες είναι υπερβολικές και η έκβαση αρνητική, όχι όμως και αναμενόμενη για τους άμεσα ενδιαφερόμενους. Μια ματιά στην ιστορία της λογοτεχνίας φανερώνει το μέγα πλήθος των θυμάτων· άλλα κείτονται ξεχασμένα στην ανωνυμία της αιωνιότητας και άλλα μένουν θαμμένα στον λαβύρινθο της παγκόσμιας βιβλιοθήκης. Είναι το αναγκαίο τίμημα στην ατέρμονη αναμέτρηση του ανθρώπου με το φαντασιακό του λόγου. Χωρίς όμως τις στρατιές των λησμονημένων δεν θα ξεχώριζαν οι άρχοντες του χώρου. Σε σπάνιες περιπτώσεις, αν κάποιος ξεφύγει από την απέραντη λήθη και ξεμυτίσει στιγμιαία στο παρόν, είναι γιατί το έφερε η τύχη να πέσουν στα χέρια του λίγα ψίχουλα από το τραπέζι των ισχυρών και δοξασμένων.

Τέτοια φαντάζομαι ότι ήταν η τύχη του Βολιώτη Δημήτρη Κ. Γαρουφαλιά όταν γνώρισε τον Καβάφη. Όσες φορές τον θυμούνται οι επαΐοντες δεν αναφέρονται στο δικό του ξεχασμένο έργο αλλά στην καβαφική εμπλοκή του, ή μάλλον στα λίγα ερασιτεχνικά που έγραψε για τον αστέρα της ποίησης. Βέβαια, και οι φωνές σαν την δική του έχουν την αξία τους, αφού επιτρέπουν να συμπληρώσουμε την ιστορική εικόνα από πιο χαμηλή προοπτική, η οποία μπορεί καμιά φορά να αναδείξει αναπάντεχες, αλλά όχι ασήμαντες, λεπτομέρειες.

Από τις λίγες βιογραφικές πληροφορίες που είναι διαθέσιμες² γνωρίζουμε ότι ο Γαρουφαλιάς γεννήθηκε στον Βόλο το 1913. Οι γονείς του ήταν από τις Μηλιές του Πηλίου. Το 1931 πήγε στην Αλεξάνδρεια, όπου είχαν ήδη εγκατασταθεί ο αδελφός του Γιώργος και ο θείος του Γιάννης και είχαν προκόψει οικονομικά. Ο αδελφός του συναναστρεφόταν τον Αλέκο Σεγκόπουλο, του οποίου η μητέρα καταγόταν επίσης από τον Βόλο και, όταν μετοίκησε στην Αλεξάνδρεια, είχε στενή σχέση με τους Καβάφηδες, αφού έραβε τη μητέρα τους. Ο θείος του Γιάννης είχε παντρευτεί την αδερφή του Σεγκόπουλου Ευμορφία³ και είχε προσλάβει για ένα διάστημα τον κουνιάδο του ως υπάλληλο στο χρηματιστηριακό γραφείο που διατηρούσε στη «μπόρσα της Αλεξάνδρειας». Έτσι βρέθηκε ο Γαρουφαλιάς στην παρέα του Σεγκόπουλου, της γυναίκας του Ρίκας Αγαλλιανού και του αδερφού της Γιώργου· με αυτόν τον τρόπο, από σπόντα όπως λένε, πέρασε ξόφια από τη ζωή του ποιητή, όπως τόσοι άλλοι άλλωστε. Εκείνη την εποχή το ζευγάρι Σεγκόπουλου-Αγαλλιανού έμενε το ίδιο κτίριο με τον Καβάφη, στην οδό Lepsius 10, ήδη από το 1926.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στους καταλόγους διανομής του Καβάφη⁴ αναφέρεται το 1929 ως παραλήπτης της συλλογής 1916-1918 και το 1930 της συλλογής 1905-1915 ο φιλότεχνος θείος του Γιάννης,⁵ ενώ το 1932 αναφέρεται ο ίδιος, επίσης δύο φορές,⁶ ως Μ. Γαρουφαλιάς.⁷ Επομένως είναι προφανές ότι δεν υπερβάλλει

---

¹ Βλ. το ομώνυμο αδημοσίευτο καβαφικό ποίημα (γραμμένο το 1897).

² Βλ. περ. Πέλωρος, Οκτ. 1964.

³ Γράφει ο Καβάφης στον Μάριο Βαϊάνο στις 6 Ιουλίου 1930 «Μερικά ακόμη [αντίτυπα] σας έστειλα μέσον της κ. Γαρουφαλιά, η οποία ανεχώρησε για τον Βόλο την 3^{ην} του μηνός». Στις σημειώσεις του ο επιμελητής διευκρινίζει ότι πρόκειται για την Ευμορφία Σεγκοπούλου-Γαρουφαλιά (βλ. *Κ.Π. Καβάφη, Επιστολές στον Μάριο Βαϊάνο* (επιμ. Ε. Ν. Μόσχος), Αθήνα: Εστία, 1979, σ. 69 και 216).

⁴ Γ. Π. Σαββίδης, *Οι καβαφικές εκδόσεις (1891-1932)*, Αθήνα: Ίκαρος, 1992 [Α' έκδ. Ταχυδρόμος, 1966].

⁵ Ό. π., σσ. 274 και 281.

⁶ Ό. π., σσ. 275 και 282. Η πρώτη συλλογή είναι του 1905-1915 και η δεύτερη του 1916-1918.

όταν ισχυρίζεται ότι, μέσω του Σεγκόπουλου, συνάντησε από κοντά τον ποιητή και έκανε γνωριμία μαζί του, αφού είναι γνωστό ότι ο Καβάφης δεν χάριζε εύκολα ή τυχαία τις συλλογές ποιημάτων του. Στη συγκεκριμένη περίπτωση πρέπει να τον επηρέασε η συγγενική σχέση ανάμεσα στις οικογένειες Σεγκόπουλου-Γαρουφαλιά.

Ήταν η εποχή που ο Καβάφης είχε γίνει διάσημος και οι νεαροί, όπως ο Γαρουφαλιάς, κολακεύονταν να τον γνωρίσουν από κοντά, έστω και αν δεν τραβούσαν ιδιαίτερα την προσοχή του πεπειραμένου στις σχέσεις του δημοσίου βίου Καβάφη. Η επίδραση πάντως ήταν άμεση και ισχυρή, τόσο ώστε, όταν ύστερα από 3 χρόνια, το 1934, ο Γαρουφαλιάς επιστρέφει στον Βόλο, γράφει μια μικρή μελέτη «Ο Καβάφης και το έργο του», η οποία αναδημοσιεύεται το 1937 σε τοπικές εφημερίδες.⁸ Το 1935, έτος που πεθαίνει ο πατέρας του Κωνσταντίνος, ο Γαρουφαλιάς εγκαθίσταται στην Αθήνα και εργάζεται ως διευθυντής στην εταιρεία «Αμιάντος». Το 1945 τυπώνει το κείμενο «Συμβολή στη μελέτη του Καβάφη» (εκδ. Μαυρίδη). Το 1952 φεύγει για τη Βραζιλία απ' όπου επιστρέφει στην Αθήνα το 1957, αφού πρώτα ταξίδεψε σε πολλές χώρες της Ευρώπης και της Αφρικής.

Από το 1963 έως το 1964 εκδίδει την εφημερίδα «Τα Νέα της Αγιάς»⁹ και από το 1964 έως το 1967 το περιοδικό «Πέλωρος» και τα δύο με κύρια αναφορά την παλαιά Επαρχία Βόλου και Αγιάς (για να θυμηθούμε το σχετικό ογκώδες σύγγραμμα του Γιάννη Κορδάτου από τη Ζαγορά). Το 1987 τυπώνει, με δικά του έξοδα, το τελευταίο πόνημά του με τίτλο «Αναμνήσεις και σχόλια από τη γνωριμία μου με τον Καβάφη». Το κυρίως έργο του, εντελώς λησμονημένο σήμερα, περιλαμβάνει εξωτικές μυθιστορίες, ταξιδιωτικές εντυπώσεις, στίχους και σκέψεις περί ανθρώπου, φύσης και κόσμου.¹⁰ Δεν γνωρίζουμε το έτος που άφησε τα εγκόσμια, το τελευταίο ίχνος του είναι το βιβλιαράκι με τις αναμνήσεις του για τον Καβάφη.¹¹ έκλεισε δηλαδή το συγγραφικό του κύκλο το 1987 με τον ποιητή που τον έκανε να επιδοθεί, στα είκοσι και κάτι χρόνια του, για πρώτη φορά, στο γράψιμο, το 1934.

Είναι γνωστό ότι πολλοί Μάγνητες, ιδιαίτερα Πηλιορείτες, είχαν εγκατασταθεί στις αρχές του 20ου αιώνα στην Αίγυπτο, κυρίως στην Αλεξάνδρεια, αναζητώντας καλύτερη τύχη. Ήταν η εποχή που είχε ήδη συγκροτηθεί ισχυρή ελληνική παροικία, με καλές επιδόσεις στο εμπόριο και στις χρηματοοικονομικές συναλλαγές, με έντονα εθνικά χαρακτηριστικά, προσαρμοσμένα ωστόσο στις συνθήκες του τόπου και του χρόνου αλλά και στις ιδιομορφίες ενός ανομοιογενούς κοσμοπολιτισμού. Η οικονομική ακμή συνοδεύτηκε από ζωνρή κοινωνική δράση και από αξιοσημείωτη πολιτισμική κινητικότητα. Σε αυτό το περιβάλλον, με τα καλά και τα κακά του, έζησε και δημιούργησε ο Κ. Π. Καβάφης έως τον θάνατό του το 1933.

Από το 1910 και μετά ο ποιητής έγινε η πιο εξέχουσα φυσιογνωμία της πόλης, γύρω από την οποία είχε αναπτυχθεί ένας μεγάλος κύκλος αναγνωστών, συνομιλητών και θαυμαστών. Καθώς μάλιστα, με την πάροδο του χρόνου, γινόταν ευρύτερα γνωστός, εκτός από τους ντόπιους, πολλοί Έλληνες, αλλά και Ευρωπαίοι, ζητούσαν να τον συναντήσουν, όταν επισκέπτονταν την Αλεξάνδρεια. Ο Καβάφης, έχοντας

---

⁷ Το Μ. προφανώς αναφέρεται στο Μήτσος (υποκοριστικό του Δημήτρης). Αυτό βεβαιώνεται και από όσα γράφει ο ίδιος ο Γαρουφαλιάς στις *Αναμνήσεις* του (παραπέμπω στην καινούρια έκδοση *Αλήθειες και Ψέματα*, σσ. 38-43) για τον τρόπο που τον προσφώνούσε ο ποιητής. Στη σ. 43 μάλιστα αναφέρει την αφιέρωση που του έγραψε ο Καβάφης στις 2 συλλογές που του χάρισε: «Στον φίλον Μήτσο Γαρουφαλιά».

⁸ Προσπάθησα να εντοπίσω τόσο τη μελέτη όσο και τις αναδημοσιεύσεις αλλά ακόμη δεν τα κατάφερα.

⁹ Θυμάμαι την ολιγοσέλιδη εφημερίδα. Ήμουν μαθητής στο Γυμνάσιο της Αγιάς, όταν άρχισα να αλληλογραφώ με τον κ. Γαρουφαλιά. Δυστυχώς στο αρχείο μου δεν σώζονται οι επιστολές. Αν όμως δεν με γελά η μνήμη μου, κάπου ανέφερε ότι είχε συγγένεια με τους Γαρουφαλιάδες της περιοχής. Αρκετά χρόνια αργότερα, φοιτητής πια, ξαφνιάστηκα όταν ανακάλυψα ότι ο άνθρωπος αυτός είχε γράψει για τον Καβάφη.

¹⁰ Αναφέρω ενδεικτικά τους τίτλους: *Μίμοι* (1959), *Το Μαργαριτάρι του Γκουαναμπάρα* (1961), *Καρλ και Χίλντε* (1972), *Αυτοί που γύρισαν στις πηγές* (1975), *Αιώνια σου η μνήμη, άνθρωπε* (1978).

¹¹ Σχεδίαζε να γράψει κείμενο με τίτλο «Η μυστική ζωή του Καβάφη» (αναγγελία του 1987 στην κατηγορία «Έτοιμα για έκδοση»)· η τύχη του όμως αγνοείται.

αναδειχθεί σε εμβληματική προσωπικότητα, έγινε συνάμα το κέντρο έντονων συζητήσεων για την ίδια την ποίηση και τις τύχες της κατά την περίοδο του μεσοπολέμου.

Από τους πιο γνωστούς Πηλιορείτες που έζησαν και έδρασαν την εποχή του Καβάφη, είναι αναμφισβήτητα οι αδελφοί Κωνσταντίνος και Απόστολος Κωνσταντινίδης από τη Ζαγορά, οι οποίοι σταδιοδρόμησαν λογοτεχνικά με τα ψευδώνυμα Πέτρος Μάγνης¹² και Πήλιος Ζάγρας¹³ αντιστοίχως. Δίπλα σε αυτούς πρέπει να τοποθετηθεί και ο Γαρουφαλιάς, άνθρωπος εγγράμματος αλλά όχι λόγιος με την κλασική έννοια του όρου. Η περίπτωση του είναι επομένως ενδιαφέρουσα για δύο λόγους: ο πρώτος έχει να κάνει με τον Καβάφη, αφού κάθε μαρτυρία για τον ποιητή και κάθε γνώμη για το έργο του είναι δυνητικά χρήσιμες για τους μελετητές και ο δεύτερος γιατί ανήκει στην ομάδα των εκ Μαγνησίας Θεσσαλών που συγκρότησαν τον δικό τους πυρήνα στην Αλεξάνδρεια. Η παρουσία αυτής της ομάδας έχει εντοπιστεί και μελετηθεί, χρειάζεται όμως συστηματικότερη διερεύνηση και αποτίμηση. Είναι βέβαιο ότι μια πιο ενδελεχής έρευνα, κυρίως αρχαική, θα αναδείξει ενδιαφέρουσες πλευρές της σύνδεσης Μαγνησίας και Αιγύπτου, καθώς και ανθρώπων αυτού του κύκλου με τον Καβάφη και το έργο του.

Το πρώτο μελέτημα του Γαρουφαλιά για τον Καβάφη, σεμνά χαρακτηρισμένο ως «συμβολή», δεν έχει να προσθέσει κάτι σημαντικό για τον ποιητή, κάτι που να μην είχε συζητηθεί από άλλον, παρουσιάζει όμως ενδιαφέρον η έμφαση που δίνει σε ορισμένα ζητήματα και η διχασμένη γραμμή υπεράσπισης. Στο κέντρο, υπό την επήρεια του Μαλάνου, πάντα η «ερωτική ροπή» η οποία, στη συγκεκριμένη μορφή της, ονομάζεται «ομοφυλοφιλία» και στην αφηρημένη ή θεωρητική «σεξουαλισμός». Ο Γαρουφαλιάς εξαιρεί τη ρισκοκινδύνευση του Καβάφη να γράψει για το «σεξουαλικό πάθος» του σε εποχή που κάτι τέτοιο επέσυρε άμεσα την καταδίκη και τη λοιδωρία. Επίσης σημειώνει ότι μόνο μετά το 1918 άλλαξε κάπως το περιβάλλον, τότε που οι γυναίκες απέκτησαν περισσότερες ελευθερίες και ο «ελληνικός έρωτας» απέκτησε καινούργιο κοινό, τους στρατιώτες που γύρισαν από το μέτωπο. Ωστόσο, παρά τη βελτίωση των συνθηκών, δεν ήταν καθόλου εύκολο να μιλήσει κανείς ανοιχτά για την «παράνομη επιθυμία της σαρκός». Αυτός ήταν ο λόγος που, κατά τον Γαρουφαλιά, ανάγκασε τον Καβάφη να προσφύγει στην Ιστορία, η οποία του έδωσε τη δυνατότητα να μιλήσει αλληγορικά για το «πάθος» του.¹⁴

---

¹² Γεννήθηκε στη Ζαγορά του Πηλίου το 1880 και πέθανε στην Αλεξάνδρεια το 1953. Μετοίκησε στην Αίγυπτο το 1903. Φημολογείται ότι αυτός έγραψε το 1912 τον λίβελλο εναντίον του Καβάφη με το ψευδώνυμο Ροβέρτος Κάμπος. Διέπρεψε ως ήσων ποιητής και υπήρξε μέλος της εκδοτικής επιτροπής πρώτα του αλεξανδρινού περιοδικού *Νέα Ζωή* κι έπειτα του *Σεράπιον*. Στρατεύθηκε στην υπόθεση του δημοτικισμού και του σοσιαλισμού. Με τον Καβάφη δεν φαίνεται να είχε καλές σχέσεις, ωστόσο η επίδραση του τελευταίου είναι εμφανής ιδιαίτερα στη συλλογή του Μάγνη «Αρχιλόχεια» (1933). Από τη συλλογή αυτή έχει επιβιώσει ένα χαριτωμένο σατιρικό ποίημα, σε άψογη μίμηση του καβαφικού τρόπου, και πιθανώς έχοντας στόχο τον ίδιο τον Καβάφη· πρόκειται για το «Επίκλησις εις κριτικών»: «Κλεόβουλε, μη μου αρνηθείς, για κάτι που θα γράψω, /μια κριτική και μάλιστα να γίνει κι από τώρα. /Ξέρεις εσύ πως γράφονται οι κριτικές. /Μια κάποια προεισαγωγή στην Τέχνη – θεωρίες/όσο μπορείς αυθαίρετες και σκοτεινές -/και πιο πολλά για τη ζωή του ποιητή./Στα γούστα, στα ταξίδια του, θα δώσεις σ' όλα νόημα/τέτοιο, που να με κάμουν συμπαθή/και να κινούν το θαυμασμό./Όσο γι' αυτό το έργο μου, δεν έχει σημασία/ και τίποτες αν δε λεχθεί./Μια κι έδωκε την αφορμή για κριτική,/και να γραφεί το βρίσκω ακόμη περιττό». Τα «Απαντά» του κυκλοφόρησαν στην Αλεξάνδρεια, το 1957, σε δυο τόμους. Έγραψε γι' αυτόν ο Τέλλος Άγρας στη Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια το 1931.

¹³ Βλ. Απόστολος Γ. Κωνσταντινίδης, α) «Η εκατονταετηρίς του Αιγυπτιώτου Ελληνισμού και το μέλλον του. Διάλεξις γενομένη εν τη αιθούση του Ελληνικού συλλόγου «Απόλλωνος» τη 7η Φεβρουαρίου 1930». Ανατύπωσις εκ του μηνιαίου περιοδικού «Πανόραμα», β) Οι Πηλιορείται εν Αιγύπτω, τόμος 1ος, εκδ. συλλόγου Ζαγοράς, Αλεξάνδρεια, Αύγουστος 1936. και γ) «Οι Πηλιορείτες λόγιοι στην Αίγυπτο», Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία των Θεσσαλών, τ. Ζ' (1958).

¹⁴ Μολονότι δηλώνει ότι τον απωθεί η σκανδαλοθηρία, σε μια υποσημείωση (*Συμβολή*, σ. 8), παραπέμποντας στα λόγια ενός συμπατριώτη του, που είχε ζήσει πολλά χρόνια στην Αλεξάνδρεια, αναφέρει ότι του εξομολογήθηκε πως «ο αδελφός του Καβάφη ο μεγαλύτερος, έχει κι αυτός την ίδια ερωτική ροπή με τον ποιητή». Σημειώνει μάλιστα αφοπλιστικά: «Μου είπε λεπτομέρειες [...] που δεν βρίσκω πως είναι σωστό να αναφέρω εδώ».

Όντας δημοτικιστής με σοσιαλιστική απόκλιση, ο Γαρουφαλιάς ήταν υποχρεωμένος να απαντήσει στις κυκλοφορούσες αντιρρήσεις για τη γλώσσα του ποιητή και την αδιαφορία του για την άμεση πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα. Για τη γλώσσα παραδέχεται πως είναι γλώσσα «τεχνητή» και «μικτή», παρατηρεί όμως ότι αυτή η ανωμαλία, σε συνδυασμό με τον «ελεύθερο στίχο» και τον «ιαμβικό τονισμό» προσδίδουν στον Καβάφη μιαν ανεπανάληπτη ιδιαιτερότητα. Στο θέμα της σχέσης του ποιητή με την κοινωνία είναι πιο αιχμηρός, αφού τον αποκαλεί «άρρωστο», αδιάφορο για τα κοινά, πλήρως επικεντρωμένο στον εαυτό του – χαρακτηριστικό δείγμα παρακμής. Όλα όμως τα αρνητικά, τα αντιστρέφει τελικά, συνδέοντας την ποίηση του Καβάφη με την «ασυμμετρία». «*Η Τέχνη*», γράφει, «*κάθε φορά που είναι σύμμετρη παύει να έχει θέλητρο. Η ανθρώπινη καλαισθησία ευχαριστείται στο ασύμμετρο [...] Γι' αυτό και κείνο που χάρισε θέλητρο στην ποίηση του Καβάφη ήταν η ασυμμετρία, η ανομοιομορφία και ανομοιογένεια*».¹⁵ Αν και ανεπεξέργαστη η θεώρηση αυτή, φανερώνει τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο ο Γαρουφαλιάς διάβαζε τον Καβάφη. Ίσως μάλιστα η «ασυμμετρία» θα μπορούσε να προστεθεί στις πολλές άλλες παραπλήσιες έννοιες με τις οποίες προσεγγίζεται το καθαφικό έργο. Όπως ήταν επόμενο, το μικρό αυτό μελέτημα χάθηκε στο πέλαγος της καθαφολογίας, μετά βίας επιβιώνοντας τυπικά σε σποραδικές βιβλιογραφικές αναφορές.

Όταν ο Γαρουφαλιάς επιστρέφει στον ποιητή το 1987 με τις «Αναμνήσεις» του, θέλει να πιστεύει ότι ήταν από τους πρώτους που ασχολήθηκαν με αυτόν και ότι η συνεισφορά του δεν υπήρξε αμελητέα. Έρχεται όμως πολύ αργά σε έναν χώρο όπου οι καθαφικές σπουδές είχαν αναπτυχθεί σε μεγάλη κλίμακα και ο προσανατολισμός της έρευνας πήρε άλλη τροπή. Αυτή τη φορά στο επίκεντρο δεν είναι το έργο αλλά η ζωή του Καβάφη ή μάλλον οι λίγες στιγμές που ο νεαρός Γαρουφαλιάς πέρασε με τον ηλικιωμένο και άρρωστο ποιητή, συνήθως ως προσκεκλημένος του ζεύγους Σεγκόπουλου. Το υλικό είναι ισχνό και δεν προσθέτει κάτι καινούργιο στην ήδη εκτεταμένη ανεκδοτολογία για τον βίο του ποιητή. Μαθαίνουμε πάλι για τον ιδιόρρυθμο χαρακτήρα του, για την επιφυλακτικότητά του, για την ικανότητά του να αλλάζει θέμα, όταν δεν ήθελε να απαντήσει σε μια ερώτηση, για το διαρκές ενδιαφέρον του να προωθήσει το έργο του, και άλλα τέτοια. Ίσως το πιο ελκυστικό μέρος του βιβλίου αυτού να είναι οι φωτογραφίες: της Αλεξάνδρειας, των συγγενών του Γαρουφαλιά, κυρίως όμως μια σπάνια φωτογραφία του ίδιου με τον Αλέκο Σεγκόπουλο και με φόντο ένα αρχαιοπρεπές άγαλμα γυμνού άνδρος.

Το 2013, έτος Καβάφη, το μελέτημα του Γαρουφαλιά κυκλοφόρησε ως πρώτη δημοσίευση παραπεταμένου χειρογράφου με τον κραυγαλέο τίτλο *Αλήθειες και ψέματα για τον Κ. Π. Καβάφη* (επιμ. Θ. Νιάρχος, εκδ. Οδός Πανός), χωρίς τις φωτογραφίες. Είναι προφανές, από όσα γράφει στο εισαγωγικό του σημείωμα ο επιμελητής, ότι αγνοεί την έκδοση του κειμένου από τον ίδιο τον Γαρουφαλιά το 1987. Όπως και αν έχει το πράγμα, το σημαντικό είναι ότι το κείμενο (ίδιο ακριβώς με την πρώτη έκδοση¹⁶) είναι προσιτό στον σημερινό αναγνώστη, έστω και με την παράλειψη των εύγλωττων φωτογραφιών.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Γαρουφαλιάς αμφισβητεί έντονα την άποψη που θέλει τον Σεγκόπουλο να είναι νόθος γιος του Καβάφη.¹⁷ Επισημαίνει επίσης ότι η μητέρα του Σεγκόπουλου δεν ήταν διευθύντρια οίκου μόδας, όπως είχε υποστηριχθεί από ορισμένους, αλλά «απλώς μια αγράμματη μοδίστρα από φτωχή οικογένεια».¹⁸ Εντύπωση ωστόσο κάνουν τα αρνητικά σχόλια για τον ίδιο τον Σεγκόπουλο: «Ο άνθρωπος αυτός είχε μια γυμνασιακή μόρφωση. Δεν είχε ιστορικά και γενικότερα πνευματικά ενδιαφέροντα,¹⁹ [...] δεν διάβαζε λογοτεχνία. Ήταν κοσμικός τύπος. Πήγαινε στους χορούς των ελληνικών ιδρυμάτων, σύχναζε σε κοσμικά μπαρ και, κυρίως, στο «Σαβόι», ντυνόταν

---

¹⁵ *Συμβολή*, ό.π., σ. 22.

¹⁶ Γι' αυτό και παραπέμπω σε αυτή την έκδοση, παρά τις ελλείψεις της, και όχι στη δυσεύρετη έκδοση του Γαρουφαλιά, της οποίας αντίτυπο εντόπισα στην Εθνική Βιβλιοθήκη (όπου απόκειται και το βραχύβιο περιοδικό *Πέλωρος* που εξέδιδε στη δεκαετία του '60).

¹⁷ *Αλήθειες και ψέματα*, σ. 17.

¹⁸ Ό. π., σ. 35.

¹⁹ Ό. π., σ. 25.

φανταχτερά και μιλούσε με στόμφο [...] Αντίθετα η Ρίκα, η γυναίκα του, ήταν εξαίρετος άνθρωπος, και από καλή οικογένεια».²⁰ Φτάνει μάλιστα στο σημείο να ψέξει τον ίδιο τον Καβάφη, γιατί «το πρόσωπο που είχε ορίσει ως γενικό του κληρονόμο δεν ήταν σταθερός χαρακτήρας για να στηριχτεί πάνω του».²¹

Όσο για το καθαφικό έργο, τα σχόλιά του είναι λίγα και όχι ιδιαίτερα διαφωτιστικά. Εξακολουθεί βέβαια να τον απασχολεί ο «σεξουαλισμός» του ποιητή, τον οποίο μάλιστα θεωρεί ως τον κύριο παράγοντα της επιτυχίας του: «Οι αρετές του καθαφικού έργου είναι πολλές, δεν θα είχε όμως την απήχηση που έχει αν δεν υπήρχε σ' αυτό και το στοιχείο της ομοφυλοφιλίας [...] Είναι αναρίθμητοι εκείνοι που το ενδιαφέρον τους για το ποιητικό έργο του Καβάφη περιορίζεται μόνο στο ερωτικό του μέρος».²² Φτάνει μάλιστα στο σημείο να υποστηρίξει ότι «το όνομά του έγινε σχεδόν συνώνυμο με την ομοφυλοφιλία».²³

Μπορεί ο αναγνώστης να παραμένει διψασμένος για αποκαλυπτικές πληροφορίες, σίγουρα όμως συμπληρώνει καλύτερα την εικόνα για τη συνάντηση του καθαφικού έργου με το ευρύ κοινό, για τον τρόπο που ο ποιητής, με κέντρο την περιφερειακή Αλεξάνδρεια, συντηρούσε ένα δίκτυο θαυμαστών, οι οποίοι, ακόμη και αν δεν ήταν άνθρωποι των γραμμάτων, τολμούσαν τελικά να γράψουν για την ποίησή του. Πολύ θεώρησαν αυτή την συμπεριφορά απαράδεκτη για ένα ποιητή της δικής του ολκής. Την είδαν ως μορφή εκμετάλλευσης. Ακόμη και αν είναι έτσι, ένα πράγμα μοιάζει σίγουρο: χωρίς τον Καβάφη οι περισσότεροι θα είχαν παντελώς ξεχαστεί. Είναι κι αυτό μια παρηγοριά.

---

²⁰ Ό. π., σ. 35

²¹ Ό. π., σ. 39. Χρήσιμη είναι η πληροφορία που μας δίνει ότι το 1930 ο Σεγκόπουλος «είχε πάει στο Βόλο και είχε πλασάρει την «Αλεξανδρινή Τέχνη» στα βιβλιοπωλεία και την καθαφική ποίηση στις εφημερίδες», (ό. π., σ. 24).

²² Ό. π., σ. 48.

²³ Ό. π., σ. 51.